

ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਖੁਗਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ

ਓਵਨ ਡੀ. ਆਲਬ੍ਰਟ
(ਇਬਰਾਨੀਆਂ 8:6-9)

ਭਲਾ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇਮਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਮਸੀਹ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੀਆਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ‘ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ’ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੈ, ਪਰ ‘ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ’ (ਵਿਧੀਆਂ, ਨੇਮ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਨੇਮ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ‘ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ’ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ) ਅੱਜ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੁੰਨਤ, ਨੈਤਿਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮੂਸਾ ਦੇ ਕੁਝ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ‘ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਰਵਾਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰੀਗਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਜਿਹ ਨੂੰ ਲੱਜਿਆਵਾਨ ਨਾ ਹੋਣਾ ਪਵੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸਚਿਆਈ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਜਥਾਰਥ ਵਖਿਆਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ’ (2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:15)।

ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂ

ਭਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਨਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਅੱਜ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹਨ? ਯਿਸੂ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤਕ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣਗੇ। ‘ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰੇਤ ਯਾ ਨਬੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਖੰਡਣ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਚ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਟਲ ਨਾ ਜਾਣ ਇਕ ਅੱਖਰ ਜਾਂ ਇਕ ਬਿੰਦੀ ਵੀ ਤੁਰੇਤ ਦੀ ਨਾ ਟਲੇਗੀ ਜਦ ਤੀਕ ਸਭ ਕੁਝ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ’ (ਮੱਤੀ 5:17, 18)।

ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਕਈ ਅਹਿਮ ਗੱਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ: (1) ਯਿਸੂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸ਼ੁਰੂ ਜਾਂ ਨਬੂਵਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। (2) ਉਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। (3) ਯਿਸੂ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਬੀਆਂ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। (4) ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਭ ਨਬੂਵਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨਹੀਂ ਟਲ ਸਕਦੇ। (5) ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹਰ ਨਬੂਵਤ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। (6) ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਨਬੂਵਤਾਂ ਟਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ)।

ਯਿਸੂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ (1) ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਨਬੂਵਤਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਟਲਣ ਤਕ ਰਹਿਣਗੇ ਜਾਂ (2) ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਅਰਥ ਦੇਣ ਲਈ ਆਇਆ

ਸੀ (ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੁਝ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ¹)।

ਯਿਸੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਜੁਲਦੀਆਂ ਨਬੂਵਤਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ:

ਮੈਂ ਖੰਡਣ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹਾਂ (ਮੱਤੀ 5:17)।

ਮੈਂ ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਆਇਆ ਹਾਂ (ਮੱਤੀ 9:13)।

ਮੈਂ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਆਇਆ ਹਾਂ (ਮੱਤੀ 10:34)।

ਮੈਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਆਇਆ ਹਾਂ (ਯੂਹੰਨਾ 12:47)।

ਯਿਸੂ ਧਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਲਈ (ਮੱਤੀ 28:19), ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ (ਯੂਹੰਨਾ 14:27) ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਕਰਨ (ਯੂਹੰਨਾ 5:22) ਆਇਆ। ਭਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹੈ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਯੂਨਾਨੀ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘‘A, B ਜਿੰਨਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ’’ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ‘‘A ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ B.’’ ਹਰ ਵਾਕ ਦੇ ਭਾਗ A ਵਿਚ ‘‘ਸਿਰਫ਼’’ ਜਾਂ ‘‘ਨਿਰ੍ਹਾ’’ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਬਣ ਜਾਵੇ, ‘‘ਨਿਰ੍ਹਾ ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਉਣ ਆਇਆ’’; ਅਤੇ ‘‘ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ’’; ‘‘ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵੀ ਆਇਆ ਹਾਂ’’; ‘‘ਮਿਟਾਉਣ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵੀ ਆਇਆ ਹਾਂ।’’

ਇਸ ਉਦਾਹਰਣ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦੀਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ, ਪਰ ਇਕ ਸਮਝੌਤੇ ‘ਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਗਾਹਕ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਫੇਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਫੇਰ ਯਕੀਨ ਦੁਆਇਆ ਕਿ ‘‘ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤਕ ਮੈਂ ਸੌਦੇ ਦੀ ਪਾਈ-ਪਾਈ ਚੁਕਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।’’

ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣਗੀਆਂ: (1) ਗਾਹਕ ਨੇ ਬਿੱਲ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ। (2) ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਸੀ; ਉਹ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵੀ ਬਿਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। (3) ਬਿਲ ਦੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਗਜ਼ ਤਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਲਈ ਰਹਿ ਜਾਣੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਮਝੌਤਾ ਹੁਣ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਅਖੀਰ (4) ਬਿੱਲ ਚੁਕਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ (ਭਾਵ ਇਸ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ)।

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਨਬੂਵਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਨਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹ ਟਲ ਗਈਆਂ। ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਟਲਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮਰਨਾ ਅਤੇ ਜੀ ਉੱਠਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਲੂਕਾ 24:44; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15:3, 4; ਇਬਰਾਨੀਆਂ 10:11, 12)।

ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ‘‘ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ’’ ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ *pleroo* (ਪਲੇਰੂ) ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ‘‘ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ,’’ ਨਬੂਵਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਬੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ (ਮੱਤੀ 1:22; 2:15, 17, 23); ‘‘ਸਾਨੂੰ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰੀਏ’’ (ਮੱਤੀ 3:15; ਮਰਕੁਸ 1:15; ਲੂਕਾ 7:1)। ‘‘ਪੂਰਾ ਭਰਨਾ’’ (ਮੱਤੀ 13:48; 23:32; ਲੂਕਾ 3:5)। ਕੋਈ ਵੀ ਦੂਜਾ ਸੰਦਰਭ ਜਿੱਥੇ ਪਲੇਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ ਮੱਤੀ 5:17 ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਯਿਸੂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਨਬੂਵਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਰਥ ਦੇਣ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਨਬੂਵਤ ਅਤੇ ਉਸ ਪੂਰਣਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ।

ਜੇ ਇਸ ਆਇਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਆਇਤਾਂ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਇਸਰਾਏਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਨੇਮ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਹੋਣਾ ਸੀ।

ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਬੱਧ ਹੋ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਭਈ ਜੋ ਕੁਝ ਬਾਹਰੋਂ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੇ ਉਹ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਖਾਨੇ ਵਿਚ ਨਿੱਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਨੇ ਸਾਰੇ ਭੋਜਨ ਸ਼ੁੱਧ ਠਹਿਰਾਏ (ਮਰਕੁਸ 7:18, 19)।

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਖਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਯਿਸੂ ਖਾਣੇ ਦੇ ਨਿਆਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਸੀ (1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4:3-5 ਵੀ ਵੇਖੋ)।

ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਥਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁਕਮ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਣਗੇ। ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ 4:21 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, ‘‘ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਬੀਬੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪਰਤੀਤ ਕਰ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਪਹਾੜ ਤੇ ਅਤੇ ਨਾ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰੋਗੇ।’’

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮੁਤਾਬਕ, ਯਹੂਦੀਆਂ ਲਈ ਬੰਦਗੀ ਦੀ ਥਾਂ ਓਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਭਾਵ ਯਰੂਸ਼ਲਮ

(1 ਰਾਜਿਆਂ 11:13; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 8:27) 'ਚ ਹੋਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਨੇ ਚੁਣਨਾ ਸੀ (ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 12:5, 11, 14, 18)। ਯਿਸੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਮ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾ

ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਬਰਨਾਬਾਸ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ ਚੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ (ਐਲਡਰਾਂ) ਨਾਲ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਮਿਲੇ ਕਿ ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ ਦੀ ਸੁੰਨਤ ਅਤੇ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਦੇ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹੀ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 15:5)। ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਲਿਖੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਇਸ ਝਗੜੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ 'ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ' ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 15:24)। ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 15:29), ਪਰ ਚਿੱਠੀ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ 'ਸ਼ਰਾ' ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੁਦਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਮੂਸਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਕੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਵਚਨ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 7:8-13)। ਲੂਕਾ ਨੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਹੀ ਸਨ (ਲੂਕਾ 2:22-24)। ਯਾਕੂਬ ਵਾਂਗ (ਯਾਕੂਬ 2:10, 11), ਪੌਲਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ 'ਸ਼ਰਾ' ਕਿਹਾ ਸੀ (ਰੋਮੀਆਂ 2:20-23; 7:7; 13:8-10)। 'ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ,' 'ਯਹੋਵਾਹ ਦੀ ਸ਼ਰਾ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਰਾ' ਸਭ ਇੱਕੋ ਭਾਵ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 4:7, 8)। ਇਸੇ ਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਪੌਲਸ ਨੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿ ਔਰਤ ਉਦੋਂ ਤਕ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ: 'ਸੋ ਮੇਰਿਓ ਭਰਾਵੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮਸੀਹ ਦੀ ਦੇਹੀ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਸਰਬੰਧੋਂ ਮਰ ਗਏ ਭਈ ਤੁਸੀਂ ਦੂਏ ਦੇ ਹੋ ਜਾਓ ਅਰਥਾਤ ਉਹਦੇ ਜਿਹੜਾ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਵਾਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਲਈ ਫਲ ਦੇਈਏ' (ਰੋਮੀਆਂ 7:4)। ਪੌਲਸ ਨੇ ਗਲਾਤੀਆਂ 2:19 ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਪਗਟ ਕੀਤਾ: 'ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਾ ਹੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਰਾ ਦੀ ਵੱਲੋਂ ਮੋਇਆ ਭਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਲਈ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਾਂ।'

ਰੋਮੀਆਂ 7:6 ਆਖਦਾ ਹੈ, 'ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਹ ਦੀ ਵੱਲੋਂ ਮਰ ਕੇ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਸਾਂ ਸ਼ਰਾ ਤੋਂ ਹੁਣ ਛੁੱਟ ਗਏ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਤਮਾ ਦੀ ਨਵੀਂ ਰੀਤ ਉੱਤੇ, ਨਾ ਕਿ ਲਿਖਤ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤ ਉੱਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।' ਯਿਸੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਾ ਲਈ ਮੁਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਡਾਏ ਗਏ ਹਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੇ ਸ਼ਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਧਰਮੀ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਪਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ (ਗਲਾਤੀਆਂ 2:21; 3:21, 22)।

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ, ਯਿਸੂ ਧਰਮ ਲਈ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ (ਰੋਮੀਆਂ 10:4)। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦਾ ‘‘ਅੰਤ’’ ਯਿਸੂ ਹੈ।

‘‘ਅੰਤ’’ ਸ਼ਬਦ *telos* ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ‘‘ਅੰਤ’’ ਨਹੀਂ (ਮੱਤੀ 10:22; 24:6; ਲੂਕਾ 1:33), ਸਗੋਂ ਰਵਾਇਤ (ਮੱਤੀ 17:25; ਰੋਮੀਆਂ 13:7); ‘‘ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ,’’ ‘‘ਨਤੀਜਾ’’ ਜਾਂ ‘‘ਫਲ’’ (ਲੂਕਾ 22:37; ਰੋਮੀਆਂ 6:21, 22; ਯਾਕੂਬ 5:11) ਅਤੇ ‘‘ਮੰਜ਼ਿਲ’’ (1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:5) ਵੀ ਹੈ। ਰੋਮੀਆਂ 10:4 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ *telos* ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ‘‘ਅੰਤ’’ ਜਾਂ ‘‘ਸਮਾਪਤੀ’’ ਹੈ। 1 ਤੋਂ 3 ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਨੇ ਇਹ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮੀ ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਧਰਮੀ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਯਿਸੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪੌਲਸ ਵੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮੀ ਬਣਨ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਬਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ (ਫਿਲਿੱਪੀਆਂ 3:9)। ਜੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਯਿਸੂ ਐਵੇਂ ਮਰਿਆ (ਗਲਾਤੀਆਂ 2:21)। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਲਈ ਯਿਸੂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ, ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦੀ ਖੋਜ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗਲਾਤੀਆਂ 3:19 ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਨੇ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਰਹਿਣੀ ਸੀ, ‘‘ਫਿਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਾਲ ਰਲਾਈ ਗਈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਅੰਸ ਜਿਹ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾ ਆਵੇ ਉਹ ਬਣੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਹ ਦੂਤਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਵਿਚੋਲੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਠਹਿਰਾਈ ਗਈ।’’ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅੰਸ ਕੀ ਹੈ (ਗਲਾਤੀਆਂ 3:16)। ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਕਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਦੇ ਆਉਣ ਤਕ ਰੋਕੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੀ, ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ:

ਪਰ ਨਿਹਚਾ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਿਹਚਾ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਹੇਠ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ। ਸੋ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਸੀਹ ਦੇ ਆਉਣ ਤੀਕਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਿਗਾਹਬਾਨ ਬਣੀ ਭਈ ਅਸੀਂ ਨਿਹਚਾ ਨਾਲ ਧਰਮੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਈਏ। ਪਰ ਹੁਣ ਨਿਹਚਾ ਜੋ ਆਈ ਅਸੀਂ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਗਾਹਬਾਨ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ (ਗਲਾਤੀਆਂ 3:23-25)।

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਦੁਆ ਸਕਦੀ ਸੀ; ਉਲਟਾ, ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਇਕ ਸਕੂਲ ਮਾਸਟਰ (ਯੂ.: *paidagogos*) ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਦਦਗਾਰ ਸੀ।

ਪੈਡਾਗੋਗ ਅਮੀਰ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਰੋਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਰੱਖੇ ਗੁਲਾਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੇ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ

ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ
ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਆਉਣ ਜਾਣ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਹਾਰ ਤੇ
ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੋ।^੧

ਪੌਲਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਤੁਲਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ 'ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ' ਦਾ ਬੱਚੇ 'ਤੇ
ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਤਕ ਅਖਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵੀ
ਸਾਨੂੰ ਯਿਸੂ ਤਕ ਪੁਚਾਉਣ ਤਕ ਸਾਡੀ ਨਿਗਾਹਬਾਨ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੁਆਇਆ ਸੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ
ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦ ਕਿ ਯਿਸੂ ਆ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੁਹੱਈਆ
ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਪਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਮਾਸਟਰ ਭਾਵ ਸ਼ਰ੍ਹਾ
ਜਾਂ ਨਿਗਾਹਬਾਨ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇ (ਗਲਾਤੀਆਂ 3:25)।

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੰਨਤ ਨਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ
ਨੂੰ ਇਸਰਾਏਲ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੀਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਕੁਚ 12:48)। ਯਹੂਦੀ
ਲੋਕ ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ ਨਾਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਨਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਮੇਲ ਜੋਲ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ
ਉਲਟ ਸਮਝਦੇ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 10:28; 11:2, 3; 16:3; 21:28)।

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸੁੱਟਿਆ। ਅਫ਼ਸੀਆਂ 2:14, 15 ਸਾਨੂੰ
ਦੱਸਦਾ ਹੈ:

ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਿਲਾਪ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ
ਵਿਚ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਵਾਲੀ ਜੁਦਾਈ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਵਿਧੀਆਂ
ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਸਣੇ ਅਕਾਰਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ
ਇਨਸਾਨ ਰਚ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾਵੇ।

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਲਈ ਹੀ ਸੀ (ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 4:7, 8; ਕੁਚ 34:27, 28;
1 ਰਾਜਿਆਂ 8:9, 21), ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ (ਜ਼ਬੂਰ 147:19, 20; ਰੋਮੀਆਂ
2:14)। ਜਦ ਤਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਲਾਗੂ ਰਹੀ, ਤਦ ਤਕ ਯਹੂਦੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ।
ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ, ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਰਾਹੀਂ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 1:22), ਯਿਸੂ ਨੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ
ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 2:14, 15) ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਸਲੀਬ ਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਅਤੇ ਉਸ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਹੁਕਮਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਉਲਟ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਉਸ
ਨੇ ਮੇਸ ਦਿੱਤਾ' ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਪੌਲਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:13, 14)। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪੌਲਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ
ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ
ਲੋਕ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਮੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ
ਕਾਰਣਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ।

(1) ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:13 ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅਪਰਾਧ (ਬਹੁਵਚਨ) ਮਾਫ਼ ਕਰ

ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਫਿਰ, ਆਇਤ 14 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਜੋੜਿਆ ਕਿ ‘ਲਿਖਤ’ (ਯੂ.: *cheirographon*, ਇਕ ਵਚਨ) ਭਾਵ ਮੂਲ ਵਿਚ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ‘ਫਰਮਾਨਾਂ’ (ਯੂ.: *dogma*) ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਜੇ ਪੌਲਸ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ‘ਉਸ’ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ਼ ‘ਉਨ੍ਹਾਂ’ ਪੜਨਾਵ ਭਾਵ ‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ’ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ?

(2) ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਪੌਲਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:3)। ਯਿਸੂ ਉੱਤਮ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:4, 8)। ਕੁਲੁੱਸੇ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ, ਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਯਿਸੂ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੌਲਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ (ਯੂ.: *dogmatizo*, ਕਿਰਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ’ ਹੈ; ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:20)।

(3) ਯਿਸੂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਮਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਟਾ ਸੁੱਟਿਆ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਨ। ਉਹ ਵਿਧੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਰਾਪ ਹੇਠ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ (ਗਲਾਤੀਆਂ 3:10) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਮੌਤ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਗਲਾਤੀਆਂ 3:13)।

(4) ਅਫ਼ਸੀਆਂ 2:15 ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ‘ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਬਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਕਨੂੰਨਾਂ ਸਣੇ ਅਕਾਰਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਇਨਸਾਨ ਰਚ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾਵੇ [ਯੂ.: *dogma*]।’ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਅਫ਼ਸੀਆਂ ਦੀ ਪੱਤਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਲਈ ਡੋਗਮਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁੰਨ ਨਹੀਂ) ਕਿ ਉਹ ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 2:1-15 ਅਤੇ ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:11-16) ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਨਤਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(5) ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ‘ਤੇ ਕਿੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖੁੱਲੇਆਮ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਵਿਖਾਈ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:15)। ਇਸੇ ਲਈ ਪੌਲਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ‘ਇਸ ਲਈ ਖਾਣ ਪੀਣ ਯਾ ਤਿਉਹਾਰ ਯਾ ਅਮੱਸਿਆ ਯਾ ਸੱਬਤਾਂ ਦੇ ਵਿਖੇ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਲਾਵੇ’ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:16)। ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:20 ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਮਸੀਹ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਜੇ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2:13, 14 ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਫ਼ਨਾਏ ਅਤੇ ਜਿਵਾਏ ਜਾਣ ਸਮੇਂ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਾਫ਼ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ ਭਾਵ ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੇ ਮੌਤ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਹੀ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਲੀਬ ਤੇ ਕਿੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜੜ ਕੇ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਕੁਰਿੰਥਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆ ਪੌਲਸ ਨੇ ‘... ਇਹ ਠਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਸਗੋਂ ਸਲੀਬ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਮਸੀਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਾ’ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 2:1, 2)। ਉਸ ਨੇ ਕੁਰਿੰਥਸ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 14:37), ਪਰ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਜਾਂ ਨੇਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਇਬਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਰ੍ਹਾ

ਪਿਛਲਾ ਹੁਕਮ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਛਾਂਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਸੀ। ਇਬਰਾਨੀਆਂ 7: 18, 19 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਅਗਲਾ ਹੁਕਮ ਨਤਾਣਾ ਅਤੇ ਨਿਸਫਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੱਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੇ ਕੁਝ ਭੀ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇ ਥਾਂ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਚੰਗੀ ਆਸ ਰੱਖੀ ਪਈ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅੱਪੜਦੇ ਹਾਂ।” ਪਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਅਪੂਰਣ ਭਾਵ ਅਪੂਰੇ ਹਾਂ; ਪਰ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਸਾਡੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਪ ਮਿਟਾ ਕੇ ਉਹੀ ਚੀਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕਮੀ ਹੈ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 9: 9; 10: 1)। ਪਰ, ਯਿਸੂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਪਲੇਠਿਆਂ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 12: 23) ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖੁਦਾ ਕੋਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 10: 14), ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 7: 18, 19)।

ਇਸ ਮਸੀਹੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਯਿਸੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 1: 1, 2)। ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਮੱਤੀ 28: 20) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਹੀ ਲੋਕ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਯੂਹੰਨਾ 14: 15, 21, 23; 15: 10)। ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਆਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਸਾਰ

ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਯਹੂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਜੁਦਾਈ ਦੀ ਉਹ ਕੰਧ ਢਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਲਈ ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਹਨ।

ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਮਿਲ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ। ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਹੈ, ਮੂਸਾ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ ਇ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ, ਏ ਨਿਊ ਈਜ਼ੀ ਟੂ ਰੀਡ ਵਰਜ਼ਨ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡੈਕਸ, ਮਿਸਿਗਨ: ਬੇਕਰ ਬੁੱਕ ਹਾਊਸ, 1978), 11; ਕੰਟੈਂਪੋਰੀ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਰਜ਼ਨ (ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਅਮੈਰੀਕਨ ਬਾਈਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ, 1991), 7. ² ਜੇਮਸ ਮੁੰਟਗੋਮਰੀ ਬੋਏਸ ਐਂਡ ਮੈਰਿਲ ਸੀ. ਟੈਨੀ, ਸੰਪਾ. ਇ ਐਕਸਪੋਜ਼ਿਟਰ'ਜ਼ ਬਾਈਬਲ ਕਮੈਂਟਰੀ, ਜਿਲਦ 10, ਰੋਮਨਜ਼-ਗਲੋਸੀਅਨਜ਼ ਸਧਾ. ਅੰਕ ਫ੍ਰੈਂਕ ਈ. ਗੋਬਲੇਨ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸਿਗਨ: ਜ਼ੈਂਡਰਵਨ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, 1976), 467.